

Malravensyde

EEN GEWEZEN

VISSCHERSDORP

OP DE VLAAMSCH E KUST

DOOR

EDW. VLIETINCK

121416

1889

BRUGGE,

DRUKKERIJ F. DE HAENE-WANTE, MARIASTRAAT.

D 432/ 35
219/4

WALRAVENSIJDE.

Op den weg die van Oostende naar Nieu-poort leidt, eene halve mijl eer men Middelkerke toekomt, ontwaart men aan den voet der hooge, wilde duinen, eenige woonsten en hofsteden die de streek, tamelijk eenig en verlaten aldaar, wat verlevendigen. Het is die plaats die den naam van *Raversijde* draagt, of zoo men ook nog zegt, *Raversie*. Hooge, breede duinen, met doornen en grashalmen dicht bedekt, beschutten er het land tegen de woeste zee, wier rustlooze baren hun eentonig gebruis laten hooren.

Een dertigtal jaren geleden, kon de reiziger die, door het schoon weder en de eenzaamheid der duinengewesten aangetrokken, derwaarts zijne stappen leidde, daar eenen vierkantigen, plompen toren beschouwen, tegen wiens aloude muren een prachtigen ijstenboom zijne ranken uitgespreid had, die aan dit versleten gebouw iets schilderachtigs gaven. Heden zijn toren en ijfteboom verdwenen, zoodat niets ouds ons nog het gewezen Raversijde herinnert. De tijd, die alvernieler, somtijds door andere omstandigheden geholpen, heeft alles doen verdwijnen.

2 Allerlei legenden en vertelsels hoort men over dit gehucht.

De inwoners der streek — en sommige boeken ook ¹ — vertellen ons dat Raversijde weleer door de zeewateren is vergaan; eenigen beweren zulks gebeurd te zijn wanneer een deel van het oud Oostende door de zee werdt ingezwolgen. Sommigen zeggen dat alhier een onderaardsche gang bestond, die in tijden van gevaar, den Tempeliers van Slype tot uitvlucht diende. Anderen nog — doch hier gaat de inbeeldingskracht van zekere menschen toch wat te verre — maken den reiziger wijs dat hier eertijds een klooster was, wier bewoners, om de armoede en wildheid der streek, *raven* moesten kweeken!

Ziedaar wat de volksverhalen zeggen.

1. *Belpaire*. Notice des révolutions physiques de la côte de Flandre, blz. 35.

« Constatons maintenant l'empiètement de la mer sur la côte »

« A une petite distance du fort Albert, on voit une tour en ruine; c'était anciennement celle d'un village de Ravesy qui n'existe plus. »

Zie ook E. Bochart (Dict. hist. des rues, places etc. d'Ostende, 1861, blz. 134).

« Cette tour est une antique ruine du village de Ravesy, lequel a été englouti par la mer, lors de l'affreuse tempête de 1334. »

* * *

Wat was Raversijde? Hoe kwam het op? en wanneer?

In de middeleeuwen wierd — bijzonderlijk met den aanvang der vijftiende eeuw — de visscherij, de haringvisscherij vooral, ieverig door de inwoners der vlaamsche kust bewerkt en geoefend. Op het einde der zoo even genoemde eeuw, telde men alzoo niet min dan dertien steden en dorpen op onze kust gelegen, waar de inwoners zich op die nijverheid toeleghden. Het waren namentlijk Duinkerke, Nieupoort, Lombardie, *Walravensijde*, Oostende, Wenduine, Blankenberghe, Biervliet, Stepeldamme, Coxide (noord), Oostburg, Sluis en Heyst.

Raversijde was een visschersdorp reeds van in het begin der XV^{de} eeuw. Ziehier twee teksten diesaangaande :

Stuk van 1479 (wij geven het verder in het geheel).

« aengesien dat zy (tvolck ende Ingeseten
« vanden selúen dorpe te Wilraúensyde) scamel
« lieden zyn, daerof den meesten deel daghelicx
« ter zee varen moeten... »

« Supplient les Remonstrant tres humblement
 « voz tres humbles et tres obeissans subjects
 « Bourgmasters et Escheuins de vostre terroir du
 « Franc, tant en leurs noms que pour & au nom
 « de tous les franchostes, manans & habitans de
 « vostre terroir du Franc. Comme vostre terroir
 « du Francq, lequel au coste du noord est assis
 « et tenant frontiere contre la mer, soit d'ancien-
 « nement fonde sur deux choses et negociacions,
 « assaüoir sur la negociacion du labour et cul-
 « ture des terres, et sur *la pescherie de la mer*, la-
 « quelle pescherie l'on a de tout temps use et
 « encoire use en plusieurs lieux et haüres du dit
 « terroir, assaüoir a *Walrauienshyde*, a *Heys* et a
 « *Stepeldamme*, a *Coxide* et *Groede*.... ¹ »

Ook luidens eenen tekst van het laatste der XVI^{de} eeuw, waren de dorpen of parochiën, langs de kust gelegen, onder de volkrijkste van het Brugsche Vrije gerekend :

Oktrooi tot het voortdoen des « crickhouder- schaps » van het Vrije (November 1577).

« actendu meismes que les dits pays et
 « terroir du francq, a cause des guerres passees,
 « a este et est encoires pour le present tout du
 « long de la coste marine (*qui auparavant estoit le*

« *meilleur quartier et le plus habité*) quasi du tout 5
« gasté, ruyné, bruslé et despeuplé... ¹ »

Ook is het door hare visscherij dat die plaats in de geschiedenis onzer kust meermalen te voorschijn komt, zooals de lezer zal bemerken.

Wij komen den naam van Walravensijde eerstmaal tegen, tijdens de geschillen en moeielijkheden tusschen Vlaanderen en Engeland, in de eerste jaren van veertien honderd. Inderdaad wierden er in de maand November 1403, twee afgeveerdigden der stad Brugge naar Blankenberghe, Wenduine, Oostende en *Walraüensyden* gezonden, om te spreken nopens het goed aan de Engelschen door de Vlamingen op zee gewonnen.

« Den vierden dach in november den heere
« Aernoud Reyphinne ende Janne vander Boede
« ghesendt te Blanckenberghe, te Wendunen, te
« Oosthende, te *Walraüensyden* ende ter Nieuwer-
« poort up tstic vanden goede ghenomen bi den
« corúers van Vlaendre zekeren cooplieden van
« Almaingen, van Holland, van Zeeland, ende
« ooc poorters der stede van Brucghe up den
« stroom van Vlaendre voor Blanckenberghe... ² »

1. Ib. Opene brieven der opstandelingen (Patentes des rebelles) 22 November 1577.

2. Inv. des chartes de la ville de Bruges, par M. L. Giliodts-Van Severen, III, blz. 467.

6 In Juni 1406, de bijeenkomst te Kales tusschen die van Vlaanderen en van Engeland noch tot den vrede, noch zelfs tot geenen wapenstilstand geleid hebbende, wordt de vlaamsche kust alle oogenblikken bedreigd door eenen inval der Engelschen. Wachten te peerde en te voet zijn op het « vloeimark » gesteld.

Ook worden er te dien einde, den 19 Juli 1406, wapenmannen uit de stad Oudenburg, ten bevel van den Heer van Ghistel, toen algemeen kapitein van Vlaanderen, naar Walravensijde gezonden :

« Item tenden den vors. 3 daghen als de vors.
« conincstavelen ende serjanten ende andre ver-
« laten waren M. Brande Claes den Muelnaere,
« als scotters metten voetboghe, Pieter Thool-
« nare, Chasin Cols ende Victor Colin als ser-
« janten ende H. van Ghivere als knape ghesent
« ten beveelne van minen vors. heere van Ghis-
« tele te *Walravenszyde*, vi daghen uutsynde de
« vors. scotters hebbende elc ix s. par. sdaechs,
« de serj. elc vii s. ende de knape 11 s. ¹ »

Zij blijven daar zes dagen. Den 25^{en} der zelfde maand zendt de burgemeester van Oudenburg

1. Rekening Oudenburg. 1406-7. (Histoire de la ville d'Oudembourg, II. blz. 230 en volgende).

eenen man, om de voornoemde wapenmannen te 7
betalen :

H. « Item upten XXV^{sten} dach van hoymaent
« ghesonden Jac. den Langhe den vorseiden
« burchmeestre j dach te Wulravenszyde, omme
« te verlatene ende te betaelne de serjanten die
« daer ute Oudenburgh laghen. » xvi s.

De Vlamingen klagen over zeerooverijen op hunne personen en goederen gepleegd door de Engelschen, en de Engelschen laten dergelijke klachten hooren nopens de zeevaarders van de Vlaamsche kust. Men weet dat in die tijden, zee-rooverij zeer gemeen was onder het zeevarende volk, vooral in tijd van oorlog.

Alzoo worden er den achtsten Juni 1411 afgeveerdigden gezonden naar den Prins van Wales, van wege de vier Leden van Vlaanderen, om de invrijheidstelling te bekomen van inwoners van Raversijde, die de Engelschen hadden gevangen genomen en naar de havens van Hul, Grimsby en Scarborough medegeleid :

1411. « Den 8ⁿ dach van wedemaent, Pieter
« Cadsallge, ghesendt in Inghelant anden prin-
« che van Waels ende anden amirael van Inghe-
« lant, met lettren vanden viere leden vanden
« lande van Vlaendre, omme de deliüeranche van

-
- 8 « den personen van Walraúensyde ende van
« haren, ghevanghen ende ghenomen in Inghe-
« lant te Hul, te Grimsby ende te Scarembuerch,
« van xlvi daghen... ¹ »

In den loop van het jaar 1418 stierden de Engelschen eene lange reeks klachten naar Jan zonder Vrees, Hertog van Burgondiën en Grave van Vlaanderen, nopens de verliezen en de schade welke zij beweerden geleden te hebben van wege zeevarende lieden van Vlaanderen. Dit stuk, tot heden nog niet uitgegeven, en bij onzen wetes zelfs nog niet vermeld geworden, ligt in het Rijksarchief van Brussel bewaard, en is van groot belang. Uit verschillende aaneengehechte stukken samengesteld, heeft het gezamentlijke eene lengte van omtrent tien meters. Ook komt Raversijde te voorschijn onder de plaatsen der vlaamsche kust, waartegen er klachten der Engelschen geuit worden. De andere waren Nieupoort, Oostende en Lombardie.

Zie hier wat er van Raversijde in dit schrift gezegd wordt :

« Den 7 October 1404 namen Hayn More van Walraúinside en Hayn Coppin van Lombardie op zee een schip van Watby (Engeland) *Godin-grace* genoemd, met ijzer en andere koopwaren

geladen, te samen 420 nobels weerd, en behoo- 9
rende aan Jan Leget.

« Den 17 Juli 1412 Clais de Münstere en Jan Heynes van Walraúenzide en Hans Tabbard van Oostende, namen op zee uit een schip genoemd « de Dogger » van Salchons in Norfolk, elf duizend gezouten visschen, die 400 ponden weerd waren, en behoorden aan Jan Burgoie en Jan Clerk van Salchons, alsmede de ankers, touwen en andere getuig, ter weerde van 46 ponden, 13 schellingen, 4 deniers.

« In den loop van het jaar 1413, namen Hans Tabbard, Clais de Minster en Hans Heynes van Oostende en Walraúenside uit twee *doggers*, waarvan de schippers Jan Clerk en Willin Whyte heetten, 19 duizend gezouten visschen, en ook andere zaken, toebehoorende aan Jan Bourgois en Michiel Attemille en hunne medegezellen, ter weerde van 1980 nobels.

« Den 26 Juli 1413, namen dezelfde uit eenen dogger van Clay, behoorende aan Michiel Attemille en Rijkaard Noble, 12000 gezouten visschen, aan genoemde personen toehoorende, ter weerde van 4010 ponden, 13 schell., 4 penningen, alsmede ankers, touwen en al het getuig, ter weerde van 166 ponden, 13 schell., 4 penn.

« Volgens vertoog van Jan Huden, zaakvoerder van Jan Bourgoiz van Salchons en Niklaais Atte-

10 mille van Wegneton in Engeland, zeilden op den 3 Juli 1413 twee « doggerschepen », aan de twee bovengemelde personen toehoorende, bestierd door Jan Cabre (?) en Willin Wlute, Engelandwaarts. Al met eens kwamen drie *corvers* toe, voor den oorlog gewapend, met de reeds genoemde Hans Tabbard van Oostende, Clais de Minster en Hans Heynes, beide van Walraúinside, voor schippers. Zij namen de twee doggerschepen, mishandelden de schippers en hunne bootsgezellen, namen uit het schip van Jan Clers 10,000 gezouten visschen, ter weerde van nobels, alsmede de ankers, touwen, olie en andere levensmiddelen, ter weerde van 1000 nobels; en uit het ander schip 19,000 gezouten visschen, ter weerde van 1980 nobels en daarbij nog het getuig en levensmiddelen, ter weerde van 120 nobels. »

Zoo men ziet, waren de genomene goederen van zekere weerde, en het laatst gemelde feit was van groote aangelegenheid. Ook « wierd die zaak duchtig vervolgd bij den Hertog, die herstelling van 't gebeurde gebod te doen. Dank aan de pogingen aangewend door Willem de Xabeque, werd eene bijzondere kommissie om die zaak te onderzoeken aangesteld, 't gene nogtans geen uitwerksel had.

« Eindelijk, den laatsten October 1404 (wij volgen hier de stukken zooals zij gerangschikt

zijn), wierd er een last laken, aan Rijkaard Daüy, 11
koopman van Londen, ter zee geroofd door de
gezellen van het schip van Hayn Mare, waar-
van Jan Mare van Walrauinside schipper was.
Dit laken, ter weerde van 66 L 14 sch., wierd
ten huize van Hayn Mare gebracht en aldaar
uitgedeeld. »

Ten gevolge dier klachten wierd er, op bevel
van den Hertog, onderzoek gedaan in de maand
Maart 1418, doch alleenlijk voor wat het gebeurde
van 31 October 1404 aanging ¹. Twaalf getuigen
wierden opgeroepen : Arend Weytins, Amand
Coppin Gillis, Casin Weytins, Hans Weytins,
Steven de Moor, Hendrik de Moor, Jan Heyns,
Jacobus de Vesthenare, Davin Maes, ... Boudins,
Boudin de Minstre en Christiaan Geraads. Uit
dit onderzoek bleek dat de getuigen van niets
en wisten; uitgenomen Hendrik de Moor die
zeide dat ongeveer zeventien jaren te voren, Jan
Maas van Walravinside een last wollen laken ter
zee roofde en alhier aan land bracht; de vier
Leden van Vlaanderen, zoo verklaarde de getuige,
zonden hunne afgeveerdigden ter plaats en stel-
den nopens die zaak vier trouwe mannen (feaulx)
aan (onder andere Jacobus Sneevoet van Gent en
Iwein van Straten); lijk kooplieden van Dordrecht

1. Immers de andere artikels, waar Oostendenaars ook
voorkomen, moesten te Oostende onderzocht worden.

- 12 beweerden dit laken hen toe te hooren, wierd hetzelfde naar Brugge gezonden en naderhand aan die kooplieden weêrgegeven. Dit alles nogtans had getuige van zijne geburen vernomen, want als zulks plaats greep, was hij aan land niet.

Waarlijk, indien het gehoor der getuigen voor al de andere beschuldigingen tegen visschers en zeelieden van Walravensijde tot dergelijken uitslag hebben geleid, moet men bekennen dat de klachten van de Engelschen niet zeer ernstig waren!

*
* *

Raversijde — wij gebruiken onverschillig den huidige en den ouden naam van het visschersdorp — moet voorzeker, dank aan de werkzaamheid zijner visschers en andere inwoners, eene plaats van zekere aangelegenheid geweest zijn. In teksten van de jaren 1479 en 1519 wordt het een dorp genoemd. Daar stond ook eene brouwerij, aan Jax Caelwaers toehoorende, en dicht nabij de kapel gelegen. Wegen of straten leidden derwaarts van Middelkerke, Leffinghe en 's heer Woutermanssluis (later sint Albertusfort). Volgens eenen tekst der rekening van de watering van Camerlinks-ambacht, bestond daar ook een *slag* in de duinen ¹ — nu verdwenen — die, zoo men

1. Rekening der watering van Camerlinksambacht, 1682, f° 28 r°; « eene streecke (*duinen*) beghinnende van den slaghe van Rauesyde totter crakeelpannen. »

weet, een weg is door de duinen getrokken, om wagens en peerden tot doortocht te dienen. Zulks waarschijnlijk hier ten behoeve der visschers, zoo het geval was te Wenduine, voorheen ook een visschersdorp ¹. 13

Evenals op menigvuldige plaatsen der vlaamsche kust, lagen te Raversijde dijken om de duinen te versterken, vermits die toenmaals zoo dikwijls van stormen en zeevloeden te lijden hadden. De oude geschriften wijzen namentlijk op eenen *weerdijk* en drie *schinkeldijken* landewaarts in gelegen, samen eene lengte hebbende van 26 roeden of iets meer dan een kilometer. Die dijkwerken zijn hedendaags nog in wezen. Men vertelt dat er weleer te Raversijde ruim zeven honderd heerdsteden stonden. Dit getal, denken wij, is voorzeker overdreven; het bestaan, nogtans, van dergelijke overlevering, komt ons gezegde over de aangelegenheid van het verdwenen dorp klaarblijkelijk bevestigen. Nu en dan zelfs, bij het omdelven van den grond, komt men brijksteen tegen, voortkomende van woonsteden die aldaar eertijds gestaan hebben.

1. Rekening der St Donaas-proostdij, 1578, 42 v°: « ten
« zeluen daghe betaelt Jooris Husilie van zesthiën daeghen
« ghevrocht thebbene jnde sloopen ende slaghen vanden
« dune tot oirboire vande visscherie te VIII den. gr.
« sdaechs... »

Het lag in den christelijken aard onzer voorvaders van, zoohaast een gehucht of dorp tot stand gekomen was, daar te midden der plaats eene woonstede ter eere Gods te bouwen, de verhevenste en prachtigste van allen. Welhaast ook kreeg Walravensijde eene kapel — die eerder eene kerk schijnt geweest te zijn — in den gothischen bouwtrant, wier breedte en tevens hoge toren heerlijk over dorp en duinen prijkte.

Zie hier hoe een gewichtig stuk van den jare 1479 daarvan spreekt :

« Doen cond... dat wy ontfangen hebben die
 « oitmoedighe supplicacie van, enz..... inhou-
 « dende hoe dat de principale prochiekercke van-
 « den voorseiden dorpe varre wegghs van daer
 « gelegen es als van eene halue mile of meer;
 « zoe dat het volck ende jngeseten vanden
 « seluen dorpe te Wilrauensyde zeere ongerieue-
 « lic es daghelicx daer te gaene omme messe te
 « hoirene, aangesien dat zij scamel lieden zijn,
 « daerof den meestendeel daghelicx ter zee varen
 « moeten ende d'andere huere ambochten doen,
 « waerbij zij hueren nootdorst winnen moeten
 « om bij te leuene. »

De inwoners toelaten van dagelijks mis te hooren, zonder den weg te moeten afleggen van het gehucht naar Middelkerke, was dus het doel dat

de stichters der kapel bezielde. Den zondag ging 15
men naar de parochiekerk, zoo 't behoort.

« Dese voorseide cappelle eerst gesticht ende
« gefondeert es geweest omme daghelicx upde
« werckedagen aldaer messe te doene, ende des
« sondachs ende messedachs ter prochiekerke
« also dat behoirt. »

Wie waren die stichters? Het stuk noemt slechts den voornaamsten onder hen, namelijk *Willem van Halewyn*. Een doorluchtige naam, voorwaar, die van de familië *van Halewyn*, die aan Vlaanderen zooveel verdienstvolle mannen geschonken heeft!

Die Willem van Halewyn, een der bijzonderste afstammelingen der familië van dien naam, was Baljuw en Kapitein der stad Brugge, en raadsheer van den Hertog van Burgondië. Hij droeg de titels van Heer van Uitkerke, Woutervliet, Buggerboom, enz. en stamde rechtstreeks af van Walter van Halewyn, eerstbekende van dien naam, die leefde in de twaalfde eeuw. Van het getal der vlaamsche edellieden die Philips den Goede in zijnen strijd tegen de aanhangers van den Dolfijn van Vrankrijk zoo moedig bijstonden, wierd hij na den slag van *Mons en Vimeux* om zijne dapperheid ridder geslagen (3 Oogst 1421).

16 Door het aandeel welk hij had in de stichting der kapel van Walravensijde, liet Willem van Halewyn zijne godvruchtigheid uitschijnen, gelijk hij in andere omstandigheden, zijnen moed en zijne getrouwigheid aan den Vorst had laten blijken ¹.

« Ende het zij alzoe dat hier voortyts, by rade
« ende hulpe van goede mannen, ghelyc wylen
« *Willem van Halewin*, jn zynen levne scepen ons
« voors. lands vanden Vrye, ende meer andere
« goede devote persoonen, omme de vermeerder-
« nisse vanden dienst Gods ende gerief vanden
« voorseiden volcke ende jngeseten, ter salichede
« van hueren zielen, dese voorseide cappelle eerst
« gesticht ende gefondeert es geweest... »

Walravensijde was dus geene parochie, maar lag onder de parochie Middelkerke. Het wordt genoemd onder de kerken, kapellen en bidplaatsen tot het Bisdóm van Brugge behoordende, in

1. Er ligt ongetwijfeld eene misgreep in den bovengemelden tekst, sprekende van « wijlen Willem van Halewyn, in zijn leven schepene van het Vrye ». *Willem van Halewyn* (gestorven in 1455) was geen schepene van 't Vrije. Ten anderen kan er geen spraak zijn van zijnen zoon *Willem*, die inderdaad lange jaren dit ambt vervulde, van 1468 tot 1511, vermits hij op het tijdstip der vergunning der akt van versterven is nog in leven was.

de instellingsbrieven van gemeld Bisdom (1560) ¹. 17
Ten allen tijde eventwel is het nederige gehucht
meer bekend en vermaard geweest dan de pa-
rochië waarvan het deel miek, daar de naam van
Middelkerke zelden in de geschiedenis der kusten
en van het omliggende genoemd wordt.

Van tijd tot tijd wierd de kapel met gronden
begiftigd, zoodat zij in de zestiende eeuw, 43
gemeten en 23 roeden land bezat, waaronder eene
hofstede, te Leffinghe, met 20 gemeten 18 roeden.
Die landen waren gelegen in de parochiën Mid-
delkerke, Leffinghe en Wilskerke.

De ligger van de kerk van Middelkerke (1569)
geeft de nauwkeurige beschrijving van de plaats
waarop de kapel gebouwd stond; het was een
vierkantig stuk grond van twee-en-tachentig roe-
den :

Ligger van de kerk van Middelkerke, 1569,
fo 48 vo.

« De capelle van Wilgraueshyde daer se up
« staet lxxxii Roeden lants.

« Ligghende binnen den ambochte ende pro-
« chye voorscreuen, oost vander kercke, ende
« oost vanden laetsten voorscreuen parcheele in
« in vyf lynen LXXXII Roeden lants opde

1. « Omnia et singula oppida, castra, villas et loca in-
frascripta, videlicet.... Willekinskercke, *Wiltravensyde*.... »
(Miræus, I. 903).

18 « noortsyde of, ende es een vyercante plaetse
 « daer de capelle van Wilgraueshyde op staet,
 « opde noortsyde, ende daer Willem de Blyeckers
 « hofstedekin up staet, dat wylent een brauwerie
 « was, up den suutoosthouck ende verhaeckt up-
 « den zuutoosthouck tusschen d'aeldynghers
 « *Andryes Zonnemaere vutwech*, ande westsyde de
 « kercke van Middelkercke lant, ande oostzyde
 « ende ant zuuthende f^o per ommelooper cxlv. »

Dat de kapel eenen eigenen kapelaan had, denken wij niet : de ligger der kerkgoederen maakt daarvan geen de minste melding. Hoogst waarschijnlijk is het, dat de goddelijke diensten verricht wierden door eenen der geestelijken van Middelkerke, want die parochië schijnt toenmaals drie priesters gehad te hebben ¹.

Overigens hadden de kerkmeesters van Middelkerke het bestier in handen van de goederen der kapel. De ligger, hooger vermeld, die ook de beschrijving van de kapelgronden bevat, drukt zulks uitdrukkelijk uit.

Ten jare 1479 waren « *Cornelis Hidde* ende zijne medegesellen », « mamboirs ende regierders » van de kapel.

1. Ligger van 1569.

f° 15 v° : « de pryesters van Middelkercke. » — Verders f°s 29 r° en 43 v°, jaargetijden met « diaken ende subdyaken. »

Raversijde was een visschersdorp hebben wij gezegd. En als dusdanig komt het meermaals te voorschijn onder de andere zeesteden en visschersplaatsen, die samenkomen, of samengeroepen worden, zoohaast een min of meer gewichtig vraagpunt de vischvangst aangaande te berde komt.

Ten jare 1401 zond de stad Nieupoort brieven naar Biervliet, Hughevliet, Heist, Blankenberge, Oostende en Wilravenshijde, nopens « cueren die « zij ghemaect hadden op de copmanschepe van « den harengherie, omme dat ze bet de steide « verzonken zouden. »

Somtijds zien wij de stierlieden van Walraven-sijde naar eene naburige zeestad geroepen, en hun den eerewijn aangeboden worden. Soms trekken zij uit eigene beweging tot eene der naburige steden om de wet aldaar aan te spreken; andere keeren worden hunne afgeveerdigden door de stad Nieupoort — die toenmaals, als hoofdstad der vlaamsche zeesteden, de vergaderingen hunner afgezanten doorgaans samenriep — bij de wethouders ontboden, om zekere vraagpunten nopens de visscherij te helpen bespreken.

Rekening der stad Nieupoort 1446.
(Presentwijnen).

« Den xv^{sten} daghe in maerte den ghedeputeer-

20 « den van Oostende ende van *Walravensyde* hier
« commende ande wet. 11 kannen wyns. »

40 sch. p.

Rekening der stad Nieupoort 1480.

(Presentwynen).

« Den xv^{sten} in meye den stiermans van Wal-
« rauenshide hier commende ten ontbiedene van-
« der wet 11 kannen wyns. » xxxvi s.

Men weet dat de zee in de voorledene eeuwen niet altijd zeer rustig was voor onze koopvaarders en visschers. Zeeroovers van alle slag en van alle landen kwamen ze meermalen storen, hunne schepen en sloepen berooven of zelfs, voornamelijk in oorlogstijden, in hunne havens meêslepen, en de bemanning op hoog rantsoen stellen. De zee-steden, aan hen eigen overgelaten, wisten niets beter te doen, dan zelven hunne visschers te beschermen met oorlogschepen of zoo men toen zeide, *convooischepen* uit te reeden, die de visschers der vlaamsche kust op hunne reizen vergezelden en, in geval van gevaar, bijstonden en verdedigden. Ook moesten de kleine visschersplaatsen in die onkosten komen zoowel als de groote; zij kwamen daar dikwijls tegen op, maar de zee-steden wilden dat zij hielpen betalen datgene waaruit zij voorzeker hun voordeel trokken. Om in de noodige onkosten dier intredeing te voorzien, leide men eene buitengewone belasting op

den haring en visch door de visschers verkocht. 21
Zoo komt Raversijde ook te voorschijn in de rekening van het oorlogschip ten jare 1474 te Nieupoort uitgereed :

« Ter bewaerenesse ende beschermenesse van-
« de ghemeene visschers vanden lande van Vlaen-
« dre. »

(3de Rubriek van ontvangst) :

« Ander ontfangc ende dat van stiermans van-
« der Nieupoort, Lombardie ende *Walrauensyde*
« vanden haerinck die zij buuten der vorseide
« haue ende landt ghehadt hebben. »

Ten jare 1480 moesten er op nieuw middels te werke gesteld worden tegen de vijanden op zee.

Rekening van Nieupoort, 1480.

(Boden).

« Jan Piers... de xv^{sten} in meye te Walrauen-
« syde ande stierlieden dat zi zouden commen
« bider wet alhier aengaende de comunicacie up
« treden vanden scepe (*van oorlog*) viii s. Den
« xvi^{sten} in meye ghesonden ande wet van Dun-
« ckerke omme de zelfste cause een dagh xvi s.;
« den xvii^{sten} in meye t Oostende ande wet omme
« de cause als bouen xii s. »

Men vond te Raversijde nog al gegoede stier-

22 lieden, die ter zelve tijde ook zeer godsdienstig waren. Immers in 1479, schonk een stierman van aldaar, Pieter van Vasennare bij naam, « in zy-
« nen leuene by vorme van testamente ende vuy-
« terste wille, ter salichede der zielen van hem
« ende van zyne vrienden » aan de kapel van Walravensijde, eene zekere somme geld om daarmede twee missen te week in die kapel te stichten. Met die penningen kochten de « regierders » aan Vincent, zoon van Cornelis Wouters, vijf gemeten, een lijne en 63 roeden land voor de genoemde kapel (2 hectaren, 4 a. 521 c a. 93).

De brieven van « verstervenisse » ¹ der gekochte gronden bevatten de omstandige beschrijving der zelve en zijn niet zonder geschiedkundig belang, vermits het daarin is dat wij den oorsprong en de stichting der kapel van Raversijde gevonden hebben. Wij geven het verder onder de bewijsstukken.

Ten jare 1489 wordt er door den Vorst, op aanvraag der stad Nieupoort, aan alle steden en plaatsen langst de kust zich met visscherij generende bevel gegeven, dat hunne zeelieden en visschers eens 's jaars met al hunne schepen, elk met zes last (78 tonnen) ten minste, binnen de

1. Zoo hiet men de akt van overdracht van goederen tot eene kerkelijke of geestelijke instelling (lat. *amortizatio*, fr. *amortissement*).

haven van Nieupoort zullen komen, om hunnen 23
haring aldaar te doen merken, pakken en verkoo-
pen. Die plaatsen waren ten getalle van elf, en
ook *Welrauenside* komt men onder dezelve tegen.
Zulks omdat de inwoners dier plaatsen in den
oproer tegen den Vorst hadden medegedaan, en
de stad Nieupoort groote schade hadden toege-
bracht ¹.

1479.

Om den toestand van den loodsdienst te ver-
beteren, geett Philips de Schoone last aan Jan
d'Hont en Adriaen Drabbe om te gaan naar
Sluis, Heyst, Blankenberghe, Wenduine, Oosten-
de en *Walravensijde*, om aldaar de ervarenste
zeelieden uit te kiezen die best het loodswezen
zullen bedienen en de vreemde schepen uit en in
den Zwijn geleiden ².

1507. Geding tusschen de stad Nieupoort en
de abdij van Oudenburg nopens den grooten
Hem :

« Den iiiien ende den xen jn wedemaent ghe-
« sonden Willem Goekeersse te Walrauensyde,
« te Westhende, te Lombaerdie, ende elders in
« diuersche plaetsen, omme te dachuaerden di-
« uerssche personen voor commissarissen hoo-

1. Saarters van Nieupoort.

2. Gilliodts-Van Severen, VI. blz. 448-9.

- 24 « rende d'enquête binnen deser stede opt proces
« van den Abt van Oudenburch daaruooren be-
« taelt xxiv s. »

(Rek. Nieupoort 1509, f° 51 r°).

Ten jare 1520 ontstaat er een proces of geding
tusschen de kapel van Raversijde en sommige
persoonen dier plaats. De geschiedenis laat ons
ongelukkiglijk in de onwetendheid nopens de
oorzaak van het geschil :

« Den viien in september waren Redenaers ver-
« gaderd omme termineren; daer ghetermineerd
« was tproces vande cappelle van Walrauensyde
« ouer een zyde ende ad f. Jacx, Joos ende vele
« andere; present Oliuiers, Joncheere, Heyns,
« Stoc, Vellebier, Hondmt, Redenaers ende
« Clerc. »

xxxv s. p.

(Rekening der Proostdij St Donaas, a° 1520).

Met de jaren 1521 en 1522 is er weeral spraak
van zeeroovers. Nogmaals ook zijn zeevaarders
en visschers verplicht, willen zij « vredelijk van
de zee gebruik maken », middels te zoeken om
zich te verweeren. Een oorlogschip wordt te dien
einde uitgereed, en de kleine visschersplaatsen
zooals Wenduyne, Heyst, Walravensijde en an-
dere moeten hun aandeel in de onkosten betalen :

Rekening van het Vrije, 1521-22, f° 29. r°.

(Maerte) « Ferry de Gros, Hughes van Gramez,

« Joncheer Joos van Vlaendren ende Adriaen 25
« Loonus, burchmeesters, van dat zy smaen-
« daechs den iii^{en} dach van Maerte bezich waeren
« ende communicquierden met die van Brugghe
« nopende der prouisie vander visscherie, omme
« de smalle steden vanden zeeant... »

(ib) « Den voornoemden vier burchmeesters
« van dat zy sondaechs den xxiii^{en} vander voors.
« maendt besich waeren ende communicquierden
« met die vanden prooschen, Wendunen, Heys,
« *Walrauensyde* ende andere sciplieden op de zee-
« cost omme een scip van oorloghen vutghereet
« thebbene ende te wetene hoe vele ende by wat
« middele zy daer zouden mueghen contribueren.
« Betaelt elcken van eenen daghe comt. »

vii L iiii s.

Een tekst van 1540 of 1541 doet ons zien dat de visschers van Raversijde en Heyst tot bij de kusten van Schotland den haring gingen vangen. De Schotten — wier kusten te allen tijde zoo druk door den haring bezocht geweest zijn en nog zijn — kwamen er tegen op dat de vreemdelingen binnen zekere palen van hunne vischrijke zee hunne netten kwamen werpen. Sedert lang hebben al de zeemogendheden dergelijk besluit in hunne wederzijdsche overeenkomsten doen treden.

Rekening van het Vrije, a^o 1540-41, f° 42 r°.

« Dominicus van Prouyn, Joncker Jacop de
 « Voocht, Noel Carolus Franssois Vanderburch,
 « burchmeesters van dat zy smaendaechs xiii^{en}
 « jn maerte hoorden diuerssche stierlieden van
 « Heys ende Walrauesyde up 't jnhouden van
 « zekere missiue ghescreven byder Majesteit van-
 « der Coninghinne an die van Brugghe mentie
 « makende vande clachten ende doleanchen van-
 « den ambassadeur vanden Coninc van Schotlant
 « nopende tvaren ten harynchilte toten costen
 « ende ooc binnen zekere limiten van Schotlant,
 « ende daernaer ghynghen metten zeluen stier-
 « lieden byde ghedeputeerden vande zeesteden
 « bescreuen byde voornoemde van Brugghe ende
 « tsamen ghesoigniert hebbende vander zake
 « ghynghen alle ghesaemderhandt jnt College van
 « Brugghe omme onderlinghe te resoluere inde
 « zake ende der voornoemde Majesteit huerlieder
 « aduys daerup ouer te zendene. — Betaelt elcken
 « van eenen daghe, compt vii L iiii s. »

Zooals men ziet, kloeg de ambassadeur of afgezant van den koning van Schotland bij Koningin Maria van Hongarië, dat visschers van Vlaanderen, namelijk van Heyst en Raversijde, wat te dicht bij de kusten van Schotland vaarden in den tijd van den haringteelt of haringvangst. Schepenen der stad Brugge, die over deze klachten schriftelijk verwittigd waren geweest

door de Koningin, beschreven tot eene bijzondere 27
vergadering de afgeveerdigden der vlaamsche zee-
steden. De stierlieden der twee genoemde vis-
schersdorpen woonden, samen met de burgmees-
ters van het Brugsche Vrije, de vergadering bij,
om die zaak te bespreken en hun antwoord inge-
volge aan de Landvoogdes te geven.

Omtrent het jaar 1562, moest de watering van
Camerlinksambacht groote herstellingen aan dij-
ken en duinen doen, dewelke, bijzonderlijk te
Walravensijde « zeer vervlogen en geschonden »
waren. De volgende tekst beschrijft de noodige
werken :

« jegens welcke zeedunnen, in veele ende
« diversche plaetsen seere geschuert ende ge-
« schent zynde, deselve van Camerlinx van noo-
« den geweest hadden in voorleden tijden te leg-
« ghene, bij ende ontrent Walravesyde, eenen
« weerdijck met drie schinckeldycken te lande
« waert inne, groot 262 roeden of daeromtrent.
« Ende werden binnen corte toecommende jaeren
« bedwonghen teynde van denselven weerdijck te
« legghene, ende daer aen te koppelen eenen an-
« deren ende nieuwen weerdijck, groot wel 100
« roeden, midts dat de dunnen aldaer ten drye
« steden zeer quaet ende vervlooghen sijn
« welcken nieuwen weerdijck westwaert oppe
« commende gecoppelt soude moeten worden aen

28 « een anderen ouden weerdyck ligghende oost
« van Walrave; bet voorts souden de voornoemde
« van Camerlinx zeer corts moeten legghen eene
« nieuwe inlaghe beghinnende aen den derden
« weerdyck van den voornoemden ambachte west
« van Walrave.... ¹.

Den tienden Mei 1569 wierden de landen der parochie Middelkerke en die van de « Capelle van Wilgraeshyde » opnieuw « belegghert ende betarden » door Antheunis Clayssin, gezworen landmeter van het Vrije, ten verzoeke van Pieter Willaert, kerkmeester, en van Willem de Blyecker, dischmeester van Middelkerke. Twee liggers wierden opgemaakt, de eene op papier, de andere op perkament. Deze laatste, de eenige dien men nog bezit, is met veel zorg geschreven en wordt in het kerkarchief van Middelkerke bewaard. De « oude slapers ende registers » ten jare 1542 door Jacobus Rycquaerts geschreven en de andere oude stukken naar welke de ligger van 1569 opgesteld werd, bestaan ons wetens niet meer.

Op zekeren dag van Oogstmaand 1570 wierd het dorpje Raversijde gansch in opschudding gebracht. Het land liep vol baanstroopers en moordenaars, die meermalen in de zeeduinen schuil-

1. Archief van Oostende. Saarterboek, blz. 98 en volg.

den. Een genaamde Crispijn van de Pitte had 29
verschillige moorden benevens andere misdaden
gepleegd. Waar en hoe, wordt in de oorkonden
die het feit vermelden niet gezegd. Ten einde
aan de handen van het gerecht te ontsnappen,
vluchtte de moordenaar in de kapel van Raver-
sijde. Men weet dat eertijds de gewijde plaatsen,
zooals kerken, kapellen en kerkhoven vrije plaat-
sen waren, waar het gerecht de hand niet mocht
leggen op dezen die in dezelve verschuilden. Met-
tertijd evenwel wierd het voorrecht dier plaatsen
soms tijds over het hoofd gezien, en tevens ook
door overeenkomst tusschen Kerk en Staat be-
perkt. Zoo hier vond het gerecht dat de misdaden
door Crispijn van de Putte begaan, groot genoeg
waren om het karakter der vrije plaats niet in
acht te nemen, en Philips d'Ongnies, Baljuw van
het Brugsche Vrije, zond zijne « sergenten en
bedienden » om, te zamen met de berijders van
het gewest den plichtige uit de kapel te halen en
naar Brugge te brengen. Men beeldt zich gemak-
kelijk in hoe al de inwoners en visschers van het
rustige Raversijde te been waren.

Daar de moordenaar — iets dat nog al ver-
staanbaar is — weigerde te voet te gaan, huurde
men eenen wagen, waarop hij *met veel moeite* ge-
bracht wierd, zoo zeggen de stukken, en naar
Brugge gevoerd om daar voor de vierschaar van
het Vrije te verschijnen. Deze veroordeelde hem

30 den 11 Oogst 1570 om door den zweerde ont-
hoofd te worden, zijn dood lichaam op een wiel
of rad geleid te zijn, en het hoofd onder de staak
gedolven. (Zie verder de uittreksels uit de reke-
ning van den Baljuw).

Met de jaren 1570 begint men te hooren spre-
ken van de watergeuzen, die de zee van den Ems
tot in het Kanaal van Engeland onveilig maak-
ten. Oostende en Duinkerke reedden elk een oor-
logschip toe ter bescherming der vlaamsche vis-
schers. Nog eens moesten de zeelieden van Heyst
en Walravensijde hun aandeel betalen :

Rekening van het Vrije, 1570-71, f° 42 r°.

« Loys du Bois, Andriessuene Laurin die den
« viii^{en} jn Julio besoignierden met de stierlieden
« Heist ende Wirauesyde uut cause dat de drie
« zeesteden van Vlaenderen bescreuen zyn ghe-
« weest by mynen heere den Admirael vander
« zee, omme te aduiseren ende resolveren up
« tequiperen van zeker scepen van orloghe ter
« preseruatie vander haurincteelt vander jeghen-
« wordighen jare, daerinne de stierlieden van
« Heyst ende Wilrauesyde zouden moeten con-
« tribueren. Betaelt v L. viii s. »

*
* *

En nu een woord gerept van den naam van het
verdwenen visschersdorp. Heden zegt en schrijft

men doorgaans : Raversijde. Doch de lezer heeft 31
kunnen bemerken dat zulks de oude naam niet
is; eertijds schreef men meest Walravensijde. In
den loop onzer opzoekingen is ons die naam
onder niet min dan vijf-en-twintig verschillende
vormen voorgekomen. Alwie de menigvuldige
wijzigingen kent welke de eigennamen van plaat-
sen en personen onder de pen van schrijvers
en afschrijvers der verledene tijden ondergin-
gen, zal dit niet wonderlijk vinden. Dat men
ons toelate de verschillende schrijfwijzen van dien
enkelen en eenvoudigen naam onder de oogen
onzer lezers hier te brengen.

Walrauinside	1403.	Saarters uit Weenen teruggezonden. Rijks- archief.
Walrauensyden	»	Rekening der stad Brugge.
Walrauinszide	»	Saarter van Weenen.
Walravenszyde	1407.	Rekening van Ouden- burg.
Wilrauensyde	1479.	Saarter van Weenen.
Walrauecide	»	» » » »
Wilrafsyde	»	» » » »
Welrauenshide	1480.	» » » »
Welrauenside	1489.	» » » »
Vulrauensyde	1520.	Rekening van het Proossche.

32	Wilrauesye	1521.	ib.
	Walrauesyde	1541.	Rekening van het Vrije f ^o 42 r ^o .
	Walleravensyde	1548.	Ligger der kerk van Mariakerke.
	Wiltravensyde	1560.	Akte van oprechting van het Bisdom van Brugge.
	Wilrauesyde	1566.	Rekening van het Bal- juwschap van het Vrije f ^o 7 v ^o .
	Wilrauyside	1569.	Ligger der kerk van Middelkerke f ^o 6 r ^o .
	Wilgrauysyde	1569.	Zelfde ligger, f ^o 16 v ^o .
	Wilgrauyshyde	»	» » f ^o 42 r ^o .
	Wilgraueshyde	»	» » f ^o 43 r ^o .
	Ravezyde	1575.	Rekening van de Ca- merlinkswatering.
	Rauesye	1603.	Geteekende kaart, Rijksarchief, n ^r 454.
	Walravensyde	17...	Aanteekening in den vermelden ligger van Middelkerke-parochie.
	Ravesyde	1723.	Rekening der kerk van Middelkerke.
	Walraversyde	1735.	ib.
	Ravensyde	1787.	Rekening van den Disch van Middelker- ke, f ^o 61 v ^o .

De beteekenis van dien naam schijnt ons geene ernstige moeielijkheid te moeten opleveren. Eenige schrijfwijzen van kante latende zooals Wilgrauesyde, Vulravensyde en Wilrafsyde — te zeldzaam en te vreemd om aanveerdelijk te zijn — onderscheidt men duidelijk drie deelen in den naam *Walravenside* :

Wal of *Wil*, *Wel*, *Walle*, *Vul*, *Wul* of *Wael*; *Raf*, *Raue*, *Rave*, *Raver*, *Raeven*; en *syde*, *sye*, *side*, *syden*, *shide*, *shyde*, *zyde*, *cide*.

De *s*, *z* en *c* van *yde* of *ye* is oogenschijnlijk welluidendheidshalve tusschen *raven* of *raver* en *yde* ingelascht geweest.

De twee eerste lettergrepen behooren klaarblijkelijk aan één en zelfde woord toe : *Walrave*, eigennaam van persoon die heden als familienaam nog bestaat. De latijnsche vorm is *Walravius*. In het Luiksche schreef men oudtijds : *Walraf*, *Walrave*, *Walrawe*, *Walraven* ¹.

De *ijde* van *Walrave*, wat wil dat zeggen? Er zijn langs onze kust verscheidene plaatsen wier naam op *ijde* eindigt : *Cox-ijde*, *Lombars-ijde*, *Walravens-ijde*. In de latijnsche teksten komt men *Lombardi ida* en *Wilraphi ida* ² tegen. Ducange legt het woord *hyda* uit als zijnde eene plaats op de

1. A. BODY. Étude sur les noms de famille du Pays de Liège.

2. Wat beter als de « *Wilravorum ida* » van Gramaye, dunkt ons.

34 zeekust, waar geene zandbanken zijn, en diep genoeg om vaartuigen te ontvangen. Alzoo zou Coxijde de ijde of haven van Coks (naam van den voornaamsten inwoner der plaats) beteekenen; Lombaertsijde, de haven van Lombaard of van de Lombaarden, en Walravensijde, de haven van Walrave.

Maar heeft er op die plaatsen waarlijk eene haven bestaan of iets dat daaraan gelijkt? Voor wat Lombaertsijde betreft, zulks kan moeielijk in twijfel getrokken worden. Maar hoe zulks bewezen voor Walravensijde?

Volgens teksten die wij verder mededeelen, denken wij dat het woordje *ijde* of *yde* mettertijd voor eene breedvoerigere beteekenis vatbaar moet geworden zijn, en toegepast aan plaatsen op de kust gelegen, waar men ter zee uitvaarde, 't zij dat de gedaante der kust daar eenig gemak toe bood of niet ¹. (Immers de sloepen of schuiten van meestal die kleine visschersplaatsen waren met platte kiel, en hadden geene haven van noode om ter plaats te komen of in zee te gaan). Wen-

1. « Alhoewel het woord *yde* uitgelegd wordt, als beduidende eene eenvoudige huttenverzameling van zeevisschers, zooals men op duizend stappen van Nieupoort dicht bij Oostduinkerke tegenkomt, » zegt J. Blaeu, « denk ik dat het woord *ijde* van *ijdel* afstamt dat ledig beteekent en plaatsen bediend op de zeekust gelegen, die voor het in-komen van vaartuigen geschikt is of zoo gemaakt. »

duyne schijnt niet, ooit eene haven gehad te hebben, nogtans was er voortijds sprake van de ijde van Wenduine : 35

« vichtich ponden grooten... gheleent tot
« uutreeden van eenen vischboot *varende ter yde*
« *van Wendune* ¹... »

Verordening op de zeevisscherij te Wenduine, 1514 (*Précis analyt. des Arch. de la Fl. Occ., par F. Priem*, 2 §, T. v, p. 285) :

« Item dat nu voortan niemende van de stier-
« mans ten Proossche en gheoorloven met hun-
« lieder vissche die zij vangen zullene verzeillene
« of eldere haerlieder visch te vercoopene, *dan te*
« *huerer yde daer zy ghecostumeert zyn ofte vaerne ende*
« *aen te commene.* »

Ook dicht bij Nieupoort was er eene streek of plaats, op het laatste der veertiende eeuw, alzoo genoemd.

Rekening van Nieupoort. 1394.

Rubriek betreffende 't gene dat er gewrocht is geweest aan de havenwerken, erg door den *vloet* beschadigd, en op andere plaatsen daar 't noodig was geweest.

« Dese weke cam inden xxx^{en} dach van maerte,

1. Rekening van de Sint-Donaasproostdij, 1578.

- 36 « ende wrochten enighe van desen naghenoom-
« den personen ter zee ande Rys jnde zaden ende
« reededen *ter yde* steenen jnde verwayde hofste-
« den ende syn deluers. »

Wellicht is zulks de zelfde plaats die later den naam kreeg van *Nieuwerhyde*, wier inwoners door eene akte van 1246 onder het rechtsgebied van Nieupoort gesteld wierden ¹.

Bijgevolg zou *Walravens-ijde* niets anders beduiden dan de *ijde* van *Walrave*, die ofwel de eerste bewoner dier plaats moet geweest zijn, ofwel een der eerste zeevaarders van het visschers- of zee-mansdorp was, ofwel nog als de aanzienlijkste der inwoners wierd aanzien. De visschersschuiten en haringbuizen vaarden van de *ijde* van Walrave ter zee in.

Ziedaar onze bescheidene meening. Het is eene gissing zooals zoo vele andere die op het geschied- en taalkundig gebied der naamuitlegging gewaagd worden. Zoo Horatius zei :

.... *Si quid novisti rectius istis,*
candidus imperti....

*
* *

Wij onderbraken onze kroniek met het jaar 1570. Weinige jaren nadien grepen gewichtige, maar

1. Saartars van Nieupoort.

droevige gebeurtenissen in onze gewesten plaats, en van Walravensijde wordt er weinig nog gesproken, nog min van zijne kapel en van zijne visschers. 't Is dat wij aan den « troebelen tijd » gekomen zijn, die van zooveel verwoestingen en vernielingen getuige was. Vele, zeer vele kerken wierden verwoest of verbrand; andere, gedurende ruimen tijd zonder onderhoud gebleven, waren omtrent de jaren zestienhonderd gansch vervallen. De kapel van Raversijde onderging het lot der eerste niet; zij stond nog recht na dit tijdstip van inlandsche beroerten en kwellingen. Ernstige rezens evenwel hebben wij om te gelooven dat zij niet ongedeerd gebleven was, en dat zij omringd stond van verlaten en vervallen, huizen en misschien puinen van afgebrande woonsteden: gansch de streek lag verwoest en ontvolkt. Immers waneer de steden en kasselrijen van Vlaanderen met Prins van Parma, den toenmaligen algemeenen Landvoogd, den vrede gesloten hadden, weigerde het geuschgezind garnizoen van Oostende in het vredeverbond gerekend te worden. En van 1584 tot 1600 verontrustte en plunderde het gansch de omliggende streek, ja zelfs tot in het herte van Vlaanderen. De aanhoudende verwoestingen welke zij aanrichtten en de schattingen welke zij de inwoners oplegden deden deze het land uitvluchten ¹.

1. Vele Vlamingen, zoo men weet, namen te dien tijde

38 Zoo verlaten en tevens zoo onveilig was toen het land dat er, volgens een stuk, door den Bisschop van Brugge ten jare 1596 geschreven, in geheel het bisdom ter nauwernood drie pastoors waren ¹. In sommige dorpen, rond Oostende gelegen, wierden er van 1578 tot 1604 of 1608 geene goddelijke diensten verricht. Na het beleg van Oostende waren twee parochiën, Breedene en Mariakerke, gedurende verscheidene jaren slechts door eenen en denzelfden pastoor bediend ².

Wij hebben verscheidene kerkrekeningen van Middelkerke, van de zeventiende eeuw, nagezien ³: buiten de rubriek der ontvangsten van Raversijkapel, komt men geene de minste uitgaaf tegen voor goddelijke diensten in gemelde kapel ver-

hunnen intrek in Zeeland. De poortersboeken der Zeelandsche steden bewijzen zulks ten overvloede. Zoo vonden wij ook in den poortersregister van Vere, anno 1613: « Quyn ten Janssen van Raversye by Oosteynde heeft « op huyden den eedt als poorter gedaen in handen van « den heer Bailliu, ter presentie vanden Burgmeester « Apollony. Actum den xvii^{en} december 1613. »

1. *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*. III. 1866. — *Attestatio super tenuitate dotis episcopatus Brugensis, etc.* (20 febr. 1596).

2. Geerne zouden wij de zooeven aangehaalde algemeene daadzaken elke in het bijzonder bewijzen, doch zulks schijnt ons in eene eenvoudige plaatsbeschrijving als deze zijne plaats niet te hebben.

3. Jaren 1660; 1681-86; 1696-67.

richt. Raversijde hoorde toe aan het getal parochien en gehuchten die met de *bevoerlijke* tijden der XVIe eeuw verdwenen, zooals Sinte-Catharina bij Oostende, Sint-Jans-op-den-Dijk en Roxem.

Wij spraken daar zoo even van het beleg van Oostende, wier overgave een einde stelde aan al dat plunderen en vernielen der streek. Binst die vermaarde en langdurige belegering schijnt Raversijde tot legerplaats der ruiterbenden van Prins Albertus gediend te hebben. Zulks blijkt uit de volgende uittreksels van Nieupoort's rekeningen. Die stad moest, lijk de andere vlaamsche steden, van tijd tot tijd haver voor de peerden en andere stoffen leveren, welke de belegeraars noodig hadden.

Rekening van het jaar 1601-1602.

f° 36 r° : « Jheroon Bollaert ouer de huere van
« zeeckere sacken dienende omme de hauere te
« leueren tot Rauesyde, es per ordonnantie be-
« taelt vii L xii s. p. »

1602-1603 :

« Adriaen Isacq van ghevoert thebbene tot
« Rauesyde acht hondert bonden hoy ende zes-
« thien hoet hauere brussche maete, es per ordon-
« nantie betaelt den xii meye 1602 xxiv L parisiss. »

1604-1605 :

f° 28 v° « Meester Jan Boudens Burchmeestre,
« Loys Wauerans ende Franchois Vermasschele,

40 « scepen, van elck eenen dach ghevachiert theb-
« bene te peerde tot Rauesyde den xxix^{en} lauwe
« xvi^c v xxvii L p. »

Zou Raversijde bijgevolg het dorpje geweest zijn dat, volgens eenige schrijvers van het beleg van Oostende, tusschen Nieupoort en Sint-Albertusfort gelegen, tot ruiterkwartier der belegeraars diende en den naam droeg van *Neer* ¹? Dit schijnt ons gansch waarschijnlijk.

Zoo men ziet, heeft soms eene plaats alle aan- gelegenheid verloren, zij is nog altijd voor iets goed in tijd van oorlog. Eene eeuw nadien onder- ging Oostende nog eene belegering die, in plaats van drie jaren, slechts veertien dagen duurde.

Marlborough kwam, in name der Bondgenoo- ten, de stad, waar eene fransche bezetting lag, onder het gebied der Oostenrijkers brengen.

Nog eens diende Raversijde tot legerplaats van de opperbevelhebbers Fagol en Albermale die aldaar hunne kwartieren vestigden. Wij hebben voor ons eene kaart liggen waarop de ligging van de verschillende legerkorpsen aangeduid staat : Wirtenberg, Fels Dray, Vittingkoff, Broeckdorff, Devitz, Grovestein; de karabiniers van Alber-

1. « Le quartier de la cavalerie était le village de *Neer* entre Nieupoort et le fort Albert, à une demi lieue de l'infanterie. » (Hist. de l'archiduc Albert, par M. de Mont-pleinchamp, p. 241).

marle, Lumby Drag en Schotem Drag. De korpsen 41
lagen in twee reken oost en west van de
kapel; de oostgelegene korpsen dichter erbij dan
de andere.

Wat de visscherij betreft, deze had, sedert de
droevige jaren van het einde der XVIe eeuw, onze
kust geheel verlaten. Er waren geene visschers
meer te Walravensijde en er gingen er ook geene
meer zijn.

En wat deed men met de goederen der kapel?
Zij wierden gevoegd bij deze van de parochie-
kerk, zooals wij lezen in de rekening der kerk
van Middelkerke, annis 1681-1688 :

« Anderen ontfanck van de landen compete-
« rende de cappelle van Walrausijde, *die nu zijn*
« *gheapplicquirt aen dese kercke*, zoo volght.... »

De kapel zelve werd verpacht aan eenen lands-
man :

Ib. f° 47 v°. « Tobias Pieters heeft in pachte
« ghehadt de capelle van Walrausyde (staende.
« par voorgaende rekenynghe folio 37 en verso
« op Mattheus vanden Andriessche) voor den
« jaere verschenen 25^{en} Junii 1681, tot de somme
« van vi L grooten. »

*
* *

Wat kan er al lang aan den tijd wederstaan,

42 winden en tempeesten trotseeren, zooals er dikwijls op onze kusten aan 't woeden gaan? Sedert twee eeuwen en half stond de kapel van Raversijde daar nu. In de kerkrekening van Middelkerke over de jaren 1723 en 1724, f° 49, leest men dat de kapel, sedert den wind die onlangs op de kust was opgerezen, in zoo slechten staat was dat pastoor en kerkmeester eene aanvraag hadden gedaan om te mogen de kapel afbreken en de bouwstoffen verkoopen :

« De presenten in desen declareren 't sedert de
« leste windt dat de capelle van Ravesyde teene-
« mael ruyneus staet, *tot soo verre het dach staet in*
« *te vallen*, ende versoucken dat de materialen
« soudén moghen vercocht worden, ende daertoe
« requeste ghepresenteert door den heere pastor
« ende kerckmeesters. »

En elf of twaalf jaren later, den eersten Januari 1735, viel de kapel, door het geweld van den storm, in :

Rekening der kerk van Middelkerke 1735-36.
f° 54 :

« Synde de plaetse daer de capelle van Wal-
« raversyde is staende, de welcke den eersten
« January 1735 is ingevallen door den grooten
« stormwyndt, bij dien dat de selve partie is

De rekeningen der volgende jaren vermelden den verkoop der bouwstoffen.

De steenen wierden in verschillende hoopen verkocht door den stokhouder van het Camerlinksche, Phil. Gheys, op 8 Februari, 23 Maart, 20 September en 26 Maart 1736, en brachten de som op van 109 ponden grooten, 7 schellingen, 21 grooten en 12 mijten, die in de kas der parochiekerk wierden gestort.

Kerkrekening van Middelkerke, annis 1733-1736 ².

f° 74 v°. « Den rendant premetteert dat bij de
« voorgaende rekenynghe *folio* 81 *verso* den voor-
« gaenden ontfangher Vanden Abeele is ghelast
« gheworden te ondersoucken of wylent Heer
« ende Meester Jacobus Du Cortiere, tzyen tyde
« pastoor deser prochie heeft gedaen rekenynghe
« vande vercoghte materialen van steen vande
« capelle van Walravensyde, alsmede vande an-
« dere materialen vande salve ende degonne re-
« garderende dese kercke. »

f° 76 r°. « Voorts verantwoordt den rendant

1. De twee laatste teksten zijn reeds in den Inventaris der Archieven van het Vrije (T. II. p. 447) uitgegeven geweest.

2. Inventaris van de Registers van het Vrije, n° 12895.

44 « alhier de somme van eenen tnegentigh ponden
« derthien schellingen grooten ouer de suyver
« portie vande gehouden venditien vande afge-
« broken materialen ende steen vande capelle
« van Walraversyde door Sr Philippe Gheys,
« stockhouder van Camerlyncx ambacht in prof-
« fyte van dese kercke, respectiuelick in datum
« achsten februari, 23^{en} maerte, twintighsten sep-
« tembere 1735, mitsgaeders sessen twintighsten
« maerte seventhien hondert sessendertich, vol-
« gens het schriftelyck verclaers vanden voor-
« noemden stochouder; — dus hier deselve
xci L xiii s. viii gr. »

f° 77 r°. « Voorts is nogh vergoght gheworden
« vuytter handt door den heer Pastoor deser pro-
« chie eenighe materialen van steen vande ge-
« seyde Capelle van Walraversyde, ten jaere
« 1735 in diversche stonden; bedraegende tsae-
« men seventhien ponden veerthien schellynghen
« elf grooten en twaelf myten, volgens de spe-
« cificque declaratie van den voornoemden pas-
« toor; welcke somme alhier ten fyne van liqui-
« datie int gheheele wort verantwoord; dus hier
« deselve xvii L xiv s. xi 1/2 gr. »

Dezelfde stormwind die op eersten Januari
1735 de kapel van Raversijde om zoo te zeggen
den genadeslag toebrecht, rukte ook te Nieupoort

het ijzeren kruis van den toren der parochiekerk 45
ten gronde ¹.

De eeuwenoude toren bleef nog tot over een dertigtal jaren in wezen. Daalden er sedert lang geen klokketonen meer uit neêr, noch vreugdige, noch treurende, die de gedachten eener bedrijvige bevolking ten Hemel verhieven, toch bleef de toren eenen tijdelijken, maar nuttigen dienst bewijzen aan het zeevarende volk; hij diende als zeebaak « omme de varende cooplieden ende zee-lieden t'hebben kennesse vanden lande », lijk onze voorouders plachten te zeggen. Alzoo vinden wij den toren van Raversijde aangestipt in eenen franschen zeemanswegwijzer, te Parijs ten jare 1804 uitgegeven, onder den naam van *Hol-in-de-Wal*. In de engelsche zeemanswegwijzers is er spraak van den *steeple of Raversijde* (*steeple* betekent toren).

En zoo loopt de geschiedenis van Walraversijde, het gewezen visschersdorp, allengskens ten einde.

Binst den franschen tijd wierden er vele kerkgoederen verkocht. Zulks greep plaats te Middelkerke zoowel als elders, en zoo gingen de oude kapelgrond en toren van Raversijde over in 't bezit van bijzonderen.

In de eerste jaren der tegenwoordige eeuw

1. Nieupoortsch Jaarboekje of Almanak voor 1877, blz. 54.

46 plantte men tegen de grijze muren des torens eenen ijfteboom, die mettertijd een weelderig gewas ten toon spreidde, en alzoo oudheid en jeugd scheen te paren op het vierhonderdjarig gebouw.

Omstreeks de jaren 1850 stond dezelfde toren op de landkaarten aangeteekend als « *base géodésique* » of « landmeetkundige grondslag ».

Sedert een aantal jaren is, met het afbreken van den kapeltoren van Raversijde, het eenigste maar ook het merkwaardigste gedenkteeken van 't verleden van het visschersdorp verdwenen. Nog toont men in eene schuur de grondvesten, tot nog anderhalven meter boven den grond verheven, welke men om hunne wederspanningheid aan hamer en beitel heeft laten staan ¹. Gedurende eenige jaren duidden twee staken, met een tonnen alboven, op de duinen geplant, aan de zee-lieden de plaats aan waar de toren gestaan had.

Tot den naam toe dreigde voor den reiziger teenemaal onbekend te blijven — want het bestier der Buurtspoorwegen heeft zelfs aan de standplaats aldaar ² den naam van Raversijde niet geweerdigd te geven — ware 't niet dat dáár juist

1. De oude kapelweg die naar de kalsijde liep, is nu een onvrije uitweg. De huidige gebruiker der hofstede waar de grondvesten van den toren staan, is de Heer P. Boydens. — De herberg St Hubrecht, niet ver van daar, draagt die naam reeds sedert de verledene eeuw.

2. Leffinghe-standplaats.

onlangs eene herberg is gebouwd geweest, met 47
het uitsteekberd « in het nieuw Raversijde ».

Sic transit....

*
* *

Bestond er eene Sluis te Walravensijde?

Men leest in *La Flandre*, 1874-75, blz. 408 :

« Anciennement, la mer, ayant un libre cours, couvrait chaque jour une grande étendue du bassin de l'Yser; elle entraît par *Walravenshyde* (près d'Ostende), par Blankenberghe, par Heyst, par le Zwyn. De manière que l'on peut affirmer qu'à cette époque la moitié peut-être de toute la zone basse, alluviale du pays, était composée de criques, de scores, de canaux, de moeres, de bras de mer et d'étangs salés. »

(Une Introduction à l'histoire des Flandres).

En in den Register vander Camere van Oostende, 1610 :

58 r° : « Borghe voor de pacht vande duynen
« beghinnende vande stede van Oosthende totte
« sluyse van Rauesyde. »

Ook schijnt de kaart van het Land van den Vrijen door Pourbus opgemaakt, eene soort van sluis te Raversije aan te duiden. Volgens den Heer L. Gilliodts-Van Severen lag de Camer-

48 linckssluis te Walravensijde; doch de geachte schrijver noemt de oorkonden niet op welke hij zijn gezegde steunt. Van eenen anderen kant, in de nauwkeurige aanstipping der dijken en waterloopen die de watering van Camerlincksambacht te onderhouden had, ten jare 1561 opgemaakt en hooger reeds gemeld, is er slechts spraak van ééne sluis; die sluis leidde zeewaarts de wateren komende van den *sluisvliet* dier watering, en staat op alle oude kaarten geteekend nabij Middelkerke, tusschen die gemeente en het gehucht Raversijde. Nog bestaat er op die plaats, te Middelkerke, de zoogenaamde *sluisput* (de sluisdeuren zijn in den loop der voorledene eeuw ingevallen).

Volgens onze meening, zei men eertijds de sluis van Raversijde, enkelijk om reden dat de sluis van Camerlinksambacht wat boven het dorp van dien naam gelegen was. Doch de meest gebruikte naam was *Camerlinkssluis*.

BIJLAGEN EN BEWIJSSTUKKEN.

I.

1403. Klachten van engelsche kooplieden over zeelieden van Vlaanderen.

Rubriek *Lombardie*.

« Item le viie jour d'octobre l'an dessus dit
1404 Hayn More de *Walrauinside* et Hayn Cop-

pin de Lombardie prinrent sur la mer une nef 49
appelee Godingrace de Watby, chergee de fer et
autres marchandises, dont estoit possesseur Jehan
Leget lesquelz biens valaient 420 nobles. »

Rubriek *Oostende*.

(42^e artikel). « Item l'an mil iiij^e xii le premier
jour de juillet Clais de Miinstere et Jehan Hey-
nes de *Walrauenzide* et Hans Tabbard d'Ostende
prinrent sur mer hors d'un vessel appelle le Dog-
ger de Salchons en Norffolk xim poissons salez
appertenans a Jehan Burgoiz et Jehan Clerc du-
dit Salchons qui montent a iiij^e L et prinrent hors
de ladite nef ancras, cables et autres appaulx
mont. a xlvi L xiii s. iiij d.

« Item pour coust et despens en la poursuite.

(43^e artikel). « Item l'an mil cccc xiii Hans
Tabbard, Clais de Münster et Hans Heynes
d'Oostende et (?) *Walrauenside* prinrent hors de
deux nefz appelees Doggers, dont estoient mais-
stres apres Dieu, Jehan Clerc et Willin Whyte,
xix^m poissons salez appartenans a Jehan Bour-
goiz et Nicolas Attemille et leur comp : lesquelz
poissons montent a la value de xix^e iiij^{xx} nobles
et aussi prinrent autres choses cestassauoir.

« Item pour coust et despens de poursuite.

(44^e artikel). « Item l'an m cccc^e xiii, le xxvi
jour de juillet, Clays de Minstre et Jehan Heyns

50 de Walrauenside et Hans Tabbard d'Oostende, prinrent hors d'un vessel appele le Dogger de Clay, dont estoient possesseurs Nicolas Attmille et Richard Noble, xii^m poissons salez appertennans ausd. Nicolas et Richard, qui montent a iiiii^e x L xiii s. iiiii d. Et auroient hors de la meisme nef ancras, cables et tout l'appareil montant a clxvi L xiii s. iiiii d.

« Item pour coust et despens de poursuite.

(45^e artikel). « Item monstre ledit Jehan Huuden, comme procureur et attourne ¹ de Jehan Burgoiz de Salthons, et Nicolas Attemille de Wegneton en Engleterre, comment le iii^e jour de juillet, en l'an iiiii^e et xiii ii nefz appelees *doggerscepen*, appertennans aus diz Jehan Burgoiz et Nicolas Attemille, lesquelz furent maistres emprez Dieu en l'une Jehan Clers et en l'autre Willin White, sur la mer vers Engleterre; leur suruiendrent iii coruers, arriuez pour la guerre, et estoit maistre d'un d'ueulx (*sic*) maistre Hans Tabbard d'Oostende, de l'autre Clais de Minstre de Walrauinside, et du tiers Hans Hyns dudict Walrauinside, et prinrent lesdicts ii nefes appeles *doggerscepen*, et lesdiz maistres et leurs compaignons batirent et malaignirent et apres prinrent hors de la nef, en laquelle ledit Clerc estoit maistre, x^m poissons salez a la valer a la value de m (?)

1. Engelsch : *Attorney* (gevolmachtigde).

nobles, et depuis despoillierent ladite nef des 51
ancre, cables, oille et d'autre vitaille a la value
de m nobles; hors de la nef en laquelle Willin
White estoit maistre, priurent ix^m poissons salez
a la value de ix^c et iiii^{xx} nobles et d'autres cables,
oille et autre vitaille a la value de c et xx nobles;
pour lesquelles choses grandes et diuerses pour-
suites aient este faictes tant audit Treshault et
puissant Prince le Duc de Bourgogne, comme au
Souuerain des Flandres, tant que en la presence
dudit Jehan Clerc et Willem White. Ledit Duc
de Bourgogne donna en mandement audict Sou-
uerain de faire reparer ces dites choses, et apres
Guille de Xabeque estant en Engleterre en estoit
tant parle que a sa reuenue par deuans ledict Duc
de Bourgogne, il fist tant que Il eust une com-
mission speciale pour ladite cause; sur laquellè
depuis ledict procureur ne pouoit oncques perce-
voir quil vouloit faire aucune chose pourquoy
aucun remede peust ensuiure. — Quil plaise a
vos Tres honorables, sages et pourueues discre-
cions tellement prendre ceste chose aucuer, que
aceste assemblee oncques les ambassadeurs dudit
Duc vous plaise tant parler et faire que lesd.
Hans Tabard, Clays de Miinstere et Hans Heyns
pourront estre arrestez et constrains de faire telle
restitution comme il appartient.

« Et en ce faisant vous ferez... » etc.

(46^e artikel). « L'an m iiii^e et quatre (1404), la veille de Tous Sains, estoit prins sur mer un fardeau de draps laine contenant xlvi douze appartenans a Richard Dauy marchant de Londres; et fut ledict fardeau prins par une nef de Hayn Mare, delaquelle estoit maistre Johan Mare (Maes?) de *Walrauinside* et fust amene a l'ostel dudict Hayn et la fu dissipe et departi; le quel fardel monte a la somme de lxvi L xiiii s.

« Item pour cousts et despens a poursuite le faict de ladicte marchandise. »

Bezoek te Walravensijde.

« C'est la maniere de proceder que maistre Jehan de la Keyhulle, conseiller, et Roland du Bois, secretaire de Monseigneur le Duc de Bourgoigne, Conte de Flandre, d'Artoys et de Bourgoigne, commis de par Mons: le Conte de Charolais, pour et au nom dudict Mons: le Duc, son pere; pour enquerrir la verite sur les complaints des Engles, des dommages a eulx feiz et porter, tant par mer comme par terre par les flamens contre et durant les prouisions de la seurte, sur le fait du cours de la commune marchandise entre Engleterre et Flandres, comme dient lesdiz Engles. Desquelles lesdiz commis sont chargiez d'eulx informer a *Neufport*, *Oostende* et *Walrauinside*, ainsi

qu'il appartient par les articles desdites complain- 53
tes contenuz ou Rolle cy dessus. »

[De werkingen des onderzoeks begonnen eerst
te Nieupoort, den 5ⁿ Maart 1418.]

Getuigen gehoord te Walrausijde.

Tesmoings oys de Walrauinside.

« *Arent Weytins*, de leage de lxxviii ans enuiron,
demourant a Walrauinside, tesmoing jure et
examine sur le xlvie article desdictes complaints
des Engles, dis par son serment que Riens n'en
scet du contenu oudict article, et ne vit ne ne
scait oncques que aucuns draps d'Engleterre ou
appartenans a Engles prins sur mer seuffeur
amenez ne butinez et departiz audict lieu de
Walrauinside.

« *Amand Coppin Gillis*, de leage de l ans ou enui-
ron, demourant audict lieu de Walrauinside,
tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article
dist et depose par son serment sur jcelllui article
comme ledict Arent Weytins, tesmoing precedent.

« *Casin Weytins*, de leage de xli ans ou enuiron,
demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing
jure et examine sur ledict xlvie article, dist et
depose par son serment comme ledict Arent
Weytins.

« *Hans Weytins*, de leage de xxxviii ans ou

54 enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article, dist et depose par son serment comme ledict Arent Weytins.

« *Steuin le Moor*, de leage de lv ans ou enuiron, demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment que du contenu oudict il ne scet Riens et ne vit oncques.... ne sceut ou oy dire de tout son temps que aucuns draps prins sur mer feussent amenez ne butinez et departiz audit lieu de Walrauinside.

« *Henry le Moor*, de leage de lxii ans ou enuiron, demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment, qu'il a enuiron xvii ans, et autrement n'est il recors du temps, *Jehan Maes* de Walrauinside, prinst sur mer un fardeau de draps de layne, lequel fu amene et descendu audict lieu de Walrauinside; et a la poursuite des quatre membres de Flandres qui y enuoyerent leurs deputez et y misrent iiii feaulx entre lesquelz furent *Jagues Sneeuoet* de Gand, et *Yewain de Straten*, lors et encores eschevin du Franc, ledict fardel de draps sans estre ouuert ne deffardelle, lequel ceulx de Dordrecht disoient estre et appartenyr a eulx, fu mene a Bruges et rendu ausdiz de Dordrecht

comme lui qui parle, lequel tout ce temps durant, 55
estoit hors du pays, a tout cecy oy dire a ses
voysins; et plus n'en scet sur tout diligemment
requis.

« *Jehan Heyns* de leage de xlvj ans ou environ,
demourant audict lieu, tesmoing jure et examine
sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist
et depose par son serment comme ledict Steuin
de Moor.

« *Jaques de Vesthenare* de leage de xlvii ans ou
environ, demourant audict lieu, tesmoing jure et
examine sur ledict xlvie articles desdictes com-
plaintes, dist et depose par son serment comme
ledict Steuin de Moor.

«? *Boudins*, de leage de 1 ans ou environ,
demourant audict lieu, tesmoing jure et examine
sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist
et depose par son serment comme ledict Steuin
de Moor.

« *Boudin de Minstre*, de leage de xli ans ou
environ, demourant audict lieu, tesmoing jure et
examine sur ledict xlvie article desdictes com-
plaintes, dist et depose par son serment comme
ledict Steuin de Moor.

« *Christien Gerards*, de leage de xlvii ans ou
environ, demourant audict lieu, tesmoing jure et
examine sur ledict xlvie article desdictes com-
plaintes, dist et depose par son serment comme
ledict Steuin de Moor. »

-
- 56 Rijksarchief. 2e Afdeeling (Statepapieren). Saarters uit Weenen teruggezonden. Karton 47. Hoofding : *Mengelingen*. Nr 1706 : « Touchant la pesche à Nieuport et le droit de mer. » Papieren rol.

II.

Akte van versterven is der landen voor de kapel van Walravensijde gekocht, met de geldelijke gift van Pieter van Vasennare.

« MAXIMILIAEN ENDE MARIE, by der gracie Gods Hertoghen van Oisteric, van Bourgoingnen, van Lotharinghen, van Brabant, van Lymburg, van Lucemburg, ende van Gelre, Graven van Vlaendren, van Artois, van Bourgoingnen, Palatinen, van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen ende van Zuytphen, Marcgraven des Heylichs Rycs, Heeren van Vrieslant, van Salins ende van Mechlen,

« Doen cond allen jeghenwoirdigen ende toecommende, dat wy ontfangen hebben die oitmoe-dige supplicacie van onse wel geminde Cornelis Hidde ende zyne medegesellen, Mamboirs ende Regierders vander Cappellen gefondeert ende gelegen binnen den dorpe te Wilrauensyde, jn onsen lande vanden Vrye, jn scamerlinx ambochte;

« Inhoudende hoe dat de principale prochiekercke vanden voorseiden dorpe varre weghs van daer gelegen es als van eene halue mile of meer, zoe dat het tvolck ende jngeseten vanden seluen dorpe te Wilrauensyde zeere ongerieuelic es dagelicx daer te gaene omme messe te hoirene, aengesien dat zy scamel lieden zyn, daerof den meesten deel daghelicx ter zee varen moeten ende dandere huere ambochten doen, waerby zy hueren nootdorst winnen moeten om by te leuene;

« Ende het zy alzoe dat hier voortyts, by Rade ende hulpe van goede mannen, ghelyc wylen Willem van Halewin, jn zynen leuene scepen ons voors. lands vanden Vrye, ende meer andere goede deuote persoonen, omme de vermeeder-nisse vanden dienst Gods ende gerief vanden voorseiden volcke ende Ingeseten, ter salichede van hueren zielen, deze voors. cappelle eerst gesticht ende gefondeert es geweest omme daghelicx up de werckedagen aldaer messe te doene, ende des sondachs ende messedachs ter prochiekerke also dat behoirt.

« Ende nu onlanx leden by wylen eenen stierman geheeten Pieter van Vasennare, in zynen leuene by vorme van testamente ende vuyterste wille, ter salichede der zielen van hem ende van zyne vrienden, zekere somme van gelde gemaect ende gelaten heeft omme daarmede te fonderen

58 twee messen der weicke, jnde voorseide cappelle te Wilrauensyde;

« Achtervolghende twelke die voornoemde supplianten hebben gecocht jegens eenen genoemt *Vincent filius Cornelis Wouters*, zekren parceelen van Renten ende van landen hier naer jnt lange verclaert :

« Te wetene, eerst een line ende zes Roeden lands, lettelt meer of min, jnde hofstede daer Jacob filius Joris Colins woendt, by pachte met zynen aduenante ende deel vanden huusen dier up staen, liggende jn eene line neghenen-tseventich roeden lands, ghemeene ende onverdeelt met der wedwe Cornelis Wouters, ende met Jan filius Jan Wouters, tusschen der wedwe Cornelis Wouters land ande westzyde den naeruolgende land ande oostzyde, ende ant northende met eenen vuytweghe zuudwaert streckende tot den heerweghe.

« Item ande oostzyde daer aen zeuen linen zessentseuentich roeden lands letter meer of min met eenen haecke ant northende tusschen der voors. hofstede ende der wedwe Cornelis Wouters lande, beede ande westzyde den naeruolgende lande ande oostzyde ende metten zuuthende aen Jan filius Claes Borgaerts lande.

« Item ande oostzyde daer aen vier linen veertich roeden lands letter meer of min tusschen

den voorseiden lande ande westzyde ende metten zuuthende aen Jan filius Claes Bogaerts lande.

« Item ande oostzyde daer aen vyf linen tseuentich roeden lands letter meer of min met eenen haecke zuudwaert streckende tot den wege tusschen tvoorseide land ande westzyde Jacob filius Josephs Bogaerts lande aende oostzyde ende metten zuudhende met eenen haecke anden heerwegh.

« Item vier linen drientsestich Roeden lants lettelt meer of min bet noortwest niet verre van daer, ende northwest vanden voorseiden vier linen veertich Roeden tusschen Jan filius Claes Bogaerts lande ande oostzyde den naervolgende lande ande westzyde ende metten northende *upt vlietkin*.

« Item ande westzyde daer aen vier linen drie Roeden lants luttelt meer of min tusschen den voorseiden lande ande oostzyde den disch van Sypen lande ande westzyde ende metten northende *upt vlietkin* met derthien schellingen paris erflicken renten tsiaers den dissche van Sypen te schulde geldende.

« Item zuudzuudoost vandaer een gemet liiii Roeden lants letter meer of min tusschen Jacob filius Joseph Bogaerts Bogaerts lande ande westzyde Peeter Ways ende Jacob Ways haerlieden beeder lande ande oostzyde ende metten northende anden heerwech.

60 « Item bet oost vandaer, vier linen drie ende twintich Roeden lands letter meer of min, tus- schen der commanderie van Slypen lande oost- zyde Obrecht Diericx lande ande westzyde ende metten northende anden heerwech.

« Item bet oost vandaer eene line viue ende tneghentich roeden lands letter meer of min tusschen den disch van Slypen lande ande west- zide ende lande wegelkin ande oostzyde ende metten northende anden heerwech.

« Item bet north vandaer twee linen acht ende twintich roeden lands letter meer of min liggende zuud vander hofstede toebehoirende Peeter Way ende Jacob Way daer Jan filius Claes Sampers nu up woendt by pachte tusschen daeldingers van Claes Deporters lande ande zuudzyde der commanderie van Slypen wegelkin ande nortzyde ende ant oosthende.

« Ende want de voorseide supplianten niet en mogen geerft werden jnde voors. landen ende renten by den Burgmeesters ende lieden vander wet ons voorseiden lands vanden Vrye, ten zy dat hemlieden hierjnne voorsien worde by onser gra- cien ende octroye,

« Soe hebben zy ons oietmoedelicken doen bidden dat omde meerdernisse des diensts Gods, ons belieue hem hierup te verleenen ende doen expedieren onse brieuen van admortissementen jn zulck stuck dienende;

« WAEROMME wy dese saken ouermerckende 61
ende daerup gehadt goet aduis ende rypheyt van
raede, genegen wesende ter bede ende supplicacie
vander voorseide mamboirs ende Regierders van-
der voorseide cappellen te Wilrauensyde, ende
sunderlinge dat onse vooruaders saliger gedach-
ten, wy ende onze naecomelingen te bet mogen
deelachtich wesen jnden dienst Gods die men
voortaen doen sal jnde selue cappelle, den seluen
supplianten omme deser Redenen wille ende
anderen ons daertoe porrende, hebbende voir
dancbaer den coop ende acquest by hemlieden
gedaen jegens den voorseiden Vincent filius Cor-
nelis Wouters vanden voorseiden partijen van
erue, renten ende landen bouen bescreuen, heb-
ben de selue erue, renten ende landen vuyt onser
gerechtiger weethentheyte vulle macht ende zun-
derlinge gracie geadmortiseert ende admortiseren
mits desen onsen tegenwoirdigen brieue.

« Behoudelicken dat die gehouden zyn buyten
leen, achterleen ende Justicie ende sonder prei-
dicie of minderinge van onser bede, rechten ende
heerlichkeiten die wy hebben ende schuldich zyn
te hebbene ende te nemene ende die ons toe-
behoiren up de voorseide erue, renten ende lan-
den. Willende ende vuyt onser gracie octroye-
rende den voorseiden supplianten dat zy ende
huere naecomelingen, mamboirs ende Regier-

62 ders der voorseide cappellen te Wilrauensyde mogen houden ende besitten alle de voorseide partijen van erue, renten ende lande, rustelic, vredeljc ende tot eewigen dagen als verstoruen goet, Gode ende der kercken verghift ende toegelaten. Sonder dat zy of heure voorseide naecomelingen jn toecommende tyden mogen bedwonghen werden bij ons of onse voorseide eruen ende naecommelingen de voorseide goeden, erue, renten ende landen te vercopene of vuyt huerlieder handen te stellene by gebreke van admortisacie.

« Behoudelyken oic ende mits dien, dat ter causen van desen jegewoordige admortissementen, de voorseide supplianten gehouden werden ons te betaelen jn handen ons liefs ende getrouwen Raeds ende ontfanger generael van allen onsen financien, *Nicolaes de Preuost*, de welcke schuldich werdt daerof ontfanc te doene tonsen proffyte, alzulcke somme van penningen als de lieden vander camere van onsen rekeningen te Rysele dien wy daertoe committeren ende stellen hemlieden tauxeren ende ordonneren sullen. Ontbieden daeromme ende bevelen den voorseiden van onsen rekeningen te Rysele, dat de voorseide somme van penningen, getaxeert ende betaelt jnder manieren bouen verclaert, zy enregistreren of doen enregistreren desen voorseiden onsen tegenwoordigen brieue jn onse voorseide camere

vanden Rekeningen jnde Registren ende boeken 63
daertoe dienende, ende voort procederen wel ende
duegdelic ter verifficacie ende jnterinemente van-
dien jnder manieren gecoustumeert.

« Ende dat gedaen, zy de lieden en de ge-
committeerden up tstück van onse voorseide fi-
nancien, de voorseide burgmeesters ende lieden
van wette ons voorseid lands vanden Vrye ende
alle anderen onse rechteren, officieren ende onder-
saten wient aengaen of aennopen mach, huer-
liedder stedehouden ende elcken van hun byson-
dere, alzoehem toebehoiren sal, doen laten ende
gedoogen de voorseide supplianten, metgaders
hueren naecommelingen, mamboirs ende Regier-
ders der voorseide cappellen te Wilrausensyde van
alden jnhouden van desen rustelic, vredelic, vol-
commelic ende tot eewegen dagen, genieten ende
ghebruycken, sonder hun daer jnne te doene of
te laten geschiene eenigen hinder, letsel of moey-
nisse ter contrarien, want het ons alzoebelieft
ende gedaen willen hebben.

« Ende ten eynde dat dese zaken vast ende
gestadich blyven tot eeweghe dagen, soe hebben
wy onsen zeghel hieraen doen hanghen. Behou-
delicken onder anderen dingen, ons ende eenen
yegelycken zyns rechts jn allen.

« Gegeuen int jaer ons heeren duust vier hon-
dert neghen ende tzeuentich. »

64 Op den plooi stond er geschreven :

« By mynen heere den hertoge ende myner vrouwe der Hertoginne, die Byscop van Dornicke, die heere van Wierre, hooft vanden grooten raede, Nicolas de Gondoual ende merre andere jegewordich. »

(geteekend) N. ARTERWILFIF (?).

Zegel in groen was.

Op den rug :

« Admortissement pour la chappelle de Wael-raecide, may 1479. »

Rijksarchief. — Saarters uit Weenen teruggezonden. Nr 229. (Karton 35). « Amortissement pour la chapelle de Wilravensyde, Pays du Franc. »

III.

Uittreksels der Rekening van den Baljuw van het Vrije, 1566 en volgende jaren.

Ontvangst. f° 7 v°. — « de Pierre Valcke, tauernier a Wilrauesyde, a cause d'auoir vendu de la ceruoise d'Engleterre et aussy le waghebaert, contre les ordonnances. Receu par composicion ung philippus daeldere. *valet* 3 L 10 s. p.

« de Vincent Vlimers, tauernier illecq a cause de semblablement auoir vendu ceruoise d'Engleterre, et autre; receu par composicion 3 L p. »

1570. f° 15 r°. « Ausditz sergeants, officiers et 65
beryders du Francq, pour la prinse dict Crispin
(van de Pitte), prins et tiré hors de l'esglise de
Wilrauesyde, a cause de l'jnormité de ses delictz
et homicides 6 L.

« Ausdictz sergeants, d'argent desboursé, 4 sch.
gros pour le louaige d'ung chariot pour mener
ledict prisonnier dudict Wilrauesyde, ou il estoit
prins et tiré comme dessus, six grosses lieues de
la ville de Bruges, jusques en la prison dudict
Bruges, parce que ledict prisonnier ne volloit
aller a piet, et n'en scauoient lesdictz officiers
estre les maistres, pour le liurer es dictz prisons,
valet 4 esc. »

f° 34 v°. « Audict officier criminel, a cause
d'auoir, en vertu de samblable sentence du xime
du mois d'aougst audict an LXX, exécuté par
l'espée Crispin Van de Pitte, et son corps mort
mis sur une roeue, et la teste enfouy dessoubz
l'estace, a cause de deux ou trois homicides et
aultres delictz par luy commis;

« pour l'exécution, trois liures, et pour la roeue
et estace, vingt huict gros; le tous comme es comp-
tes precedents, *valet* 4 L 28 s. »

Rijksarchief. Rekeningenkamer. Rekeningen der
gerechtbedienden. Philips d'Ongnies, Baljuw
van 't Vrije. Reeks 13717-13732.

Den 12 Februari 1519 kwam er in de vergadering der Redenaars van de Proostdij van Sint-Donaas te Brugge een zeker Jan Caelwaers, die « quam vertooghen hoe dat hy es upsittende *laat ten proosschen* ende heeft zijn huus staen *in sheerwoutermans ambocht te Vulrauensyde int dorp inde dunen ten proosschen* ende es eene brauwerie;

« nu es onlancx ghebuerd dat de scutter aldaer vanden vryen gheschud heeft *jnde dunen ten proosschen* zeker zwinnen Jacq toebehoorende ende die te scutte ghedreven; waeromme Jacq gheziin heeft *jnde camere van den Vryen* ende vertoocht dat zijn zwinne tonghelyke gheschud zijn *jnde dunen daer zijn huusen ende coten* staen; versouckende ziine zwynen ontslegghen te hebbene costeloos; daer hem up gheandwoord was : wilt ghy u (?) wachten van schade laet die husen veruallen ende ten nieuwen ten Vryen. »

(Rek. van het Proossche, 1519). Staatsarchief van Brugge. N^r 11044.

V.

Poortersboeken der stad Nieuipoort.

Anno 1480. — « Cornelis Pieterssone Crocx van Walraueshide was poorter ontfaen by huwe-

licke van Joanna *filia* Jacob de Waghenaeere » 67

« Cornelis Cnape *filius* Vutoore van Walraueshide, was poorter ontfaen by huwelicke van Joanna *filia* Antheunis Jackx. »

Anno 1503. — « Tannekin Tuetels van Walrauensyde de weduwe van wylent Lyon de Mey, schuteman was poorter ontfaen den xxiii^{en} dach van octobre. » (1503).

« Adriaen Oubaer stierman van Walrauenshyde » (26^{en} van sprokkelmaand 1508).

Anno 1514. — « Jacop Bay van Walrauenchyde, bedeech ¹ poorter by coope » (19 Januari 1514).

VI.

Van hier en van daar.

Kerkrekening van Middelkerke 1681-86. f° 76 r° : « Men gheldt aen de selue abdie (*van sinte Pieter nevens Gent*), tot 7 grooten 16 mijten tsjaers, ghelycke pennynckrente gaende vuyt 7 linen 63 roeden landts, competerende de cappelle van Walrauezijde. »

Kerkrekening van Oostende, 1548. f° 13 r°. « Ander ont fanc van pennincRenten up zeker huusen te Walraueshyde :

« Eerst

« De wedewe Michiel Verdieux ouer de Rente

1. Van *bedygen* = worden, fr. *devenir*.

Kwijtbrieven van Oostende, anno 1718. « Junij 3. Tot Raversyde getrakteert den heere Gouverneur Markys de Jaer, met ander heeren van Brussel met de heeren van het magistraet; daer-toe geleverd ende betaelt 42 L 15 s. »

VII.

Hol-in-de-Wal.

Description nautique des côtes orientales de la Grande Bretagne et des côtes de Hollande, du Jutland et de Norvège, extraite et traduite de l'anglais par P. Levêque; Paris, Pluviôse an XII :

Blz. 205. « A un mille ¹ dans l'est de Nieuport, se trouve Lombardy ou Lombardzyde, dont le clocher est à flèche et petit. A 3 milles dans l'est de Lombardy est Westhende, dont le clocher est aussi à flèche. A 3 milles dans l'est de Westhende est Middelkercke; son clocher est à flèche. A 2 milles dans l'est de l'endroit nommé *Hol-in-de-Wal*, est Albertus; c'est un édifice carré, près duquel il y a un moulin; et à un mille dans l'est d'Albertus, est Ostende. »

Blz. 207. « Pour aller à Ostende, en passant entre le banc de Middelkercke et le banc Stroom, on tient ouvert le *Hol-in-de-Wal* (qui est un édifice

1. Volgens Littré is eene zeemijl (mille marin) 1852 meters.

carré situé à environ 3 milles vers l'ouest d'Os- 69
tende), qui restera alors à peu près au sud. »

VIII.

« Michiel Ferdieux vrylaet jn camerlincx on-
ghehuwet ende zyn zelfs zinde gaf halm ende
wettelicke ghifte Lauwers Diecman vrylaet jnt
zelue ambacht, naer etc. van eenen woonhuuse
metten achterlande zo dat besloten es daarmede
ghaende den vercooper toebehoorende by coope
ghedaen tanderen tyden jeghens Cornelie de we-
dewe Michiel Ferdieux zo de brieuen daer of
zynde verclaersen zonder eenich ander betooch,
waer mede den cooper te vreden was; ligghende
ende staende binden ambachte van Camerlincx
ende binder prochie van Middelkercke te Wilra-
uesyde jnt doorp *jnde cappelle strate* noordt vander
cappelle, tusschen daeldinghers Andries Zonne-
maere huusen ende landt ande zuudtzyde, ende
ant westende van p^r Bollaert huusen ende landt
ande noordtsyde streckende metten oosthende op
de strate. Belast met 11 sch. viii d. paris is sjaers
eruelicke rente sinte pieters schult te schulden
gheldende behoudens etc.

« Scabinis Clayssone ende Driessche.

« Datum 1 jn april xv^e lviii ¹. »

VAN DEN ZELFDEN SCHRIJVER:

Een nachtelijke inval te Oostende. (5 Oct. 1572).

ONDER DRUK:

Het beleg van Nieupoort ten jare 1489.
